

KS. JACENTY MASTEJ

EKLEZJOTWÓRCZY WYMIAR MIŁOŚCI

Kościół jest rzeczywistością osobową, która nieustannie się staje, rozwija, wzrasta¹. Ważne miejsce w permanentnej eklezjogenezie zajmuje miłość. Miłość Boża, która stanowi zasadę życia wewnątrztrynitarnego, stoi u początku Kościoła, dlatego w eklezjologii mówi się o agapetologicznym trynitocentryzmie w genezie Kościoła². Z miłości Bożej Kościół rodzi się i dzięki niej urzeczywistnia się w historii. Miłość jest Kościołowi dana przez Boga, ale także zadana. Kościół, żyjąc na co dzień miłością, realizuje swoją zbawczą misję, staje się wiarygodnym znakiem zbawienia w świecie i oczekuje swego wypełnienia na końcu czasów w Bogu, który jest Miłością.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie związku miłości z genezą, rozwojem, trwaniem oraz ostatecznym wypełnieniem się Kościoła. Miłość (gr. *agape*, łac. *caritas*) jest tu rozumiana jako bezinteresowne darowanie się osoby osobie. Autor chce odpowiedzieć na pytanie: w jakim sensie miłość chrześcijańska ma kościołotwórczy charakter w genezie Kościoła, w jego urzeczywistnianiu się w historii oraz w jego wypełnieniu się w Eschatonie. Powyższa problematyka zostanie podjęta w perspektywie teologicznofundamentalnej, dlatego uwypuklony zostanie aspekt agapetologicznej wiarygodności Kościoła.

Ks. dr JACENTY MASTEJ – adiunkt Katedry Chrystologii Fundamentalnej Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; tel. 081 445 36 75; e-mail: jmastej@kul.lublin.pl

¹ Zob. M. R u s e c k i. *Kim jest Kościół?* W: *Problemy współczesnego Kościoła*. Red. M. Rusecki. Lublin 1997 s. 103-105; Cz. S. B a r t n i k. *Kościół Jezusa Chrystusa*. Wrocław 1982 s. 162; t e n ż e. *Osobowy byt Kościoła*. W: *Kościół w świetle Biblii*. Red. J. Szłaga. Lublin 1984 s. 163-175.

² Zob. K. K a u c h a. *Miłość za miłość. Wiarygodność chrześcijaństwa według Battisty Mondina*. Lublin 2000 s. 260.

I. AGAPETOLOGICZNA GENEZA KOŚCIOŁA

Kościół ma swój początek w Bogu-Miłości. Teologia współczesna, podejmując zagadnienie zaistnienia, założenia i posłannictwa Kościoła, zwraca uwagę na jego początek w zamyśle Trójcy Świętej oraz na jego stopniową realizację w historii. Zarówno Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* jak również *Katechizm Kościoła Katolickiego* nauczając o genezie Kościoła podkreślają, że został on z miłości zrodzony w sercu Boga Ojca, był zapowiedziany w figurach już na początku świata, przygotowany w historii narodu izraelskiego i w Starym Przymierzu, ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, objawiony przez Ducha Świętego, a swoje wypełnienie osiągnie w chwale (KK 2; KKK 759-769). Idąc za tą myślą eklezjologia fundamentalna uwypukla wszystkie inicjatywy i czyny Jezusa, które zmierzały do ukształtowania Kościoła. W tej perspektywie przyjmuje się, że całe ziemskie życie Jezusa z Nazaretu – od wcielenia do zesłania Ducha Świętego włącznie – miało eklezjotwórczy charakter (KL 5-6, KK 2-9, KKK 763-766)³ To dzięki nauce i czynom Jezusa mógł zaistnieć Kościół, który jest ostatnim etapem historii zbawienia. Działania Jezusa miały charakter przygotowawczy i zmierzały do tego, aby po wydarzeniach paschalnych podstawowe elementy Kościoła objawiły się w sposób pełny. Kościół jest zatem owocem całego życia Jezusa Chrystusa⁴ Niewątpliwie w tej eklezjotwórczej działalności Jezusa na pierwszy plan wysuwa się miłość.

W Jezusie z Nazaretu dokonało się objawienie zbawczej miłości Bożej. Jego ziemskie życie miało wymiar diakonijny i zmierzało do wyzwolenia ludzi od grzechu oraz śmierci. Mając na uwadze zbawcze działania Jezusa oraz fakt, że całe Jego ziemskie życie posiada wymiar kościołotwórczy, należy podkreślić, że Jezus miał wyraźny zamiar fundowania agapetologicznej wspólnoty eklezjalnej. Ukazać należy zatem najważniejsze agapetologiczne przejawy eklezjotwórczej działalności Jezusa, dostrzegalne w Jego nauczaniu i dziełach przez Niego dokonanych, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń paschalnych⁵

³ Zob. M. R u s e c k i, J. M a s t e j. *Eklezjotwórczy wymiar modlitwy w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W: *Homo orans*. Red. J. Misiurek, J. Popławski. Lublin 2000 s. 115.

⁴ Międzynarodowa Komisja Teologiczna. *Wybrane zagadnienia z eklezjologii*. W: *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996*. Red. J. Królikowski. Kraków 2000 s. 201.

⁵ Zob. B e n e d y k t XVI. Encyklika *Deus Caritas est*. Watykan 2005 nr 12-13.

W genezie Kościoła ważną rolę pełnią słowa Jezusa. Jezus, będąc Wcielonym Słowem Boga, objawił się jako uosobiona, nadprzyrodzona *Agape* i wypełnił w sobie zbawczy plan Boży względem ludzkości. Jego nauczanie stanowi wezwanie do wiary i ma charakter wspólnototwórczy – służy tworzeniu wspólnoty miłości. Słowo, objawione przez Chrystusa, nie tylko przekazuje pełne miłości pouczenia, ale staje się wydarzeniem. Mocą słowa Jezus działa dla dobra człowieka, okazując mu miłość. Słowo Boże ma aspekt przemowy, wezwania, a ponieważ jest ono słowem pełnym mocy i łaski, dlatego staje się dla człowieka skutecznym wezwaniem do miłości⁶.

Głoszona przez Jezusa miłość ma charakter uniwersalny, a jej wzór znajdują wiarycy w Osobie Jezusa: „To jest moje przykazanie, abyście się wzajemnie miłowali, tak jak Ja was umiłowałem” (J 15, 12). Jezus jako Nowy Prawodawca wzywa do okazywania miłości wszystkim ludziom, także nieprzyjaciołom oraz do modlitwy za prześladowców – zmienia prawo odwetu na prawo nieustannego przebaczenia. Prawo miłości potwierdził Jezus swoim życiem, cierpieniem i śmiercią – umiłował człowieka aż „do końca” (J 13, 1). Oddaje życie za wszystkich ludzi, a oprawców obdarza przebaczącą miłością. Tym samym czyni w pełni wiarygodne nauczanie o bezwarunkowej miłości względem każdego człowieka.

Eklezjotwórczy, a zarazem *agapetologiczny* charakter ma również miłosierna postawa Jezusa wobec ludzi. Jezus nie tylko nauczał o miłości, ale kierował się nią w codziennym postępowaniu. Nacechowana miłością postawa Chrystusa jest objawieniem Bożej *agape*⁷. Jego odniesienie do każdego człowieka naznaczone jest zatroskaniem, dobrocią, łaskawością, miłosierdziem. Jezus niesie pociechę, pokój, przebaczenie, miłość. Uwidacznia się to zwłaszcza w relacji do biednych, chorych, cierpiących, skrzywdzonych, słabych, grzesznych, pogardzanych, a także kobiet, które w czasach Jezusa żyły na marginesie życia społecznego⁸. Równocześnie Jezus jest bezkompromisowy wobec obłudników, faryzeuszy, krzywdzicieli ludzi, zwolenników czystego

⁶ Zob. A. F e u i l l e t, P. G r e l o t. *Słowo Boże*. W: *Słownik teologii biblijnej*. Red. X. Léon-Dufour. Poznań 1990 s. 878; J.-P. de R u d d e r. *Rola słowa w przekazywaniu objawienia*. „Concilium” 4:1968 nr 1-10 s. 324-329.

⁷ Zob. K a u c h a. *Miłość za miłość* s. 187.

⁸ Zob. H. S e w e r y n i a k. *Świadectwo i sens. Teologia fundamentalna*. Płock 2001 s. 236-241; M. R u s e c k i. *Wiarygodność chrześcijaństwa*. T. 1: *Z teorii teologii fundamentalnej*. Lublin 1994 s. 240; t e n ż e. *Argumentacja prakseologiczna w teologii fundamentalnej*. RTK 34:1987 z. 2 s. 123; J. M a s t e j. *Od objawienia do wiary. Personalistyczna koncepcja aktu wiary chrześcijańskiej*. Lublin 2001 s. 187.

formalizmu – napomina ich z miłością. Miłość miłosierną wobec człowieka grzesznego i potrzebującego pomocy stawia Jezus wyżej niż starotestamentowe ofiary (por. Mt 9, 13; 12, 7). Taka postawa Mistrza z Nazaretu jest wyrazem Jego zatroskania o zbawienie każdego człowieka i wzbudza w ludziach zaufanie oraz wiarę w Jego Osobę, a co za tym idzie daje początek eklezjalnej wspólnoty miłości.

Budowaniu, opartej na miłości, wspólnoty eklezjalnej służą także cuda Jezusa. W nich ujawnia się stosunek Syna Bożego do ludzi oczekujących od Niego określonej pomocy oraz Boska moc i skuteczność Bożego słowa. Poprzez cuda (głównie wskrzeszenia, uzdrowienia, egzorcyzmy) w Osobie Mesjasza i w Jego czynach zaczęło się historycznie urzeczywistniać zapowiadane Królestwo Boże, którego nadejście miało być wyrazem miłości Boga do człowieka⁹ Inauguracja Królestwa Bożego wraz z Osobą Mesjasza Pańskiego ma wyraźnie charakter eklezjotwórczy i agapetologiczny. U początku nowotestamentowej wspólnoty stoi objawiona w Słowie Wcielonym miłość Boga do człowieka. W Jezusie Chrystusie wypełniły się starotestamentowe zapowiedzi i nastąpiło Królestwo Boże, w którym podstawową zasadą życia jest prawo miłości. Jest to „Królestwo prawdy i życia, królestwo świętości i łaski, królestwo sprawiedliwości, miłości i pokoju”¹⁰

Doniosłe miejsce w agapetologicznej eklezjogenezie zajmuje powołanie przez Jezusa uczniów – świadków Bożej miłości objawionej w Synu. Apostołowie zostali powołani przez Jezusa po to, aby z Nim byli i by On mógł ich posłać (por. Mk 3, 13). Przebywając w „Jezusowej szkole miłości”, apostołowie byli świadkami słów i czynów Nauczyciela z Nazaretu, stopniowo poznawali Go i rozpoznawali „kim On jest”, co doprowadziło ich do wiary w Jego mesjańskie posłannictwo. Miłość stanowi podstawową zasadę tworzenia wspólnoty apostoelskiej. Wiara uczniów rodziła się w klimacie Jezusowej miłości wyrażającej się przez obecność, nauczanie i działanie, a umacniała się przez przebywanie z Mistrzem, które stało się dla uczniów czasem doświadczania miłości¹¹. Wybrani i powołani przez Jezusa apostołowie stali się głosicielami Dobrej Nowiny i świadkami Jego czynów miłości.

⁹ Zob. M. R u s e c k i. *Funkcje cudu*. Sandomierz–Lublin 1997 s. 217-231; t e n ż e. *Cud w chrześcijaństwie*. Lublin 1996 s. 434-442; R. T o m c z a k. *Cuda Jezusa*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków 2002 s. 289-293.

¹⁰ *Prefacja o Jezusie Chrystusie, Królu wszechświata*. W: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 s. 66*

¹¹ Zob. J. G u i l l e t. *Jezus w wierze pierwszych uczniów*. Kraków 2000 s. 6, 52.

U początków Kościoła istotne miejsce zajmuje osoba Piotra. Jego wybór i powołanie oraz nadanie Piotrowi władzy prymacjalnej w kolegium apostołskim stanowi ważne wydarzenie eklezjotwórcze. Piotr, jako pierwszy z Dwunastu, wyznaje wiarę w Bóstwo Jezusa i otrzymuje obietnicę prymacjalną (Mt 16, 16-19). Na uwagę zasługuje także fakt, że przed ustanowieniem Piotra głową kolegium apostołskiego Zmartwychwstały Pan pyta go trzykrotnie o miłość do Niego. Pytanie to uwypukla nie tylko potrzebę miłości, ale wskazuje na jej pierwszeństwo we wspólnocie eklezjalnej. Przewodząc braciom na urządzie, Piotr ma kierować się miłością i w miłości służyć wspólnocie.

Kapitałne znaczenie dla agapetologicznej eklezjogenezy miały wydarzenia paschalne. W czasie Ostatniej Wieczerzy Jezus ustanowił Eucharystię i zawarł nowe przymierze, które staje się podstawą dla powstania nowego ludu Bożego. Na mocy tego przymierza zostają zgładzone ludzkie grzechy, a ludzkość zostaje zjednoczona z Bogiem (Rz 11, 26 n.). Ofiara, która została sakramentalnie złożona przez Syna Bożego podczas Ostatniej Wieczerzy, stanowi jedno z ofiarą złożoną na krzyżu oraz jest szczytem miłości, gdyż „nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15, 13; por. 1 J 3, 16). Eucharystia, ustanowiona podczas Ostatniej Wieczerzy, jest uczta miłości. Rodzi się ona z ofiarnej miłości Jezusa. Z woli Chrystusa Kościół ma sprawować Eucharystię, która pozostając w centrum życia Eklezji permanentnie buduje nowotestamentową wspólnotę miłości¹².

Misterium paschalne jest aktem miłości trynitarnej. Jezus, posłuszny Ojcu, przyjął poniżenie krzyża i wydał siebie na śmierć, nadając jej zbawczy sens wydania się z miłości „za wielu”¹³. Krzyż objawia Syna bezwarunkowo posłusznego Ojcu, agapetologiczne oblicze Ojca ofiarującego swego Syna oraz Ducha Świętego, który jednoczy Ojca i Syna w miłości. Wydarzenie krzyża

¹² J a n P a w e ł II. *Ecclesia de Eucharistia*. Watykan 2003; t e n ż e. „*Mane nobiscum*” *Domine*. Watykan 2004; por. J. M a s t e j. *Permanენტna eklezjogeneza eucharystyczna w świetle encykliki Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”* RT 52:2005 z. 9 s. 97-114.

¹³ M. R u s e c k i. *Krzyż w wydarzeniach paschalnych. Aspekt teologicznofundamentalny*. W: *Diligis Me? Pasce*. T. 2. Red. S. Czerwik, M. Mierzwa, R. Majkowska. Sandomierz 2000 s. 520-523; t e n ż e. *Eklezjotwórczy charakter Eucharystii*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 361-365; H. D. S z o j d a. *Miłość Boga do człowieka w historii zbawienia*. W: *Miłość w postawie ludzkiej* (Homo meditans. T. 8). Red. W. Słomka. Lublin 1993 s. 48; A. S. J a - s i ń s k i. „*Nikt nie ma większej miłości*” (J 15, 13). *Jezus Chrystus źródłem miłości*. W: *Miłość w postawie ludzkiej* s. 80-83; H. U. von B a l t h a s a r. *Wiarygodna jest tylko miłość*. Kraków 1997 s. 67-69; T. D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa*. Opole 2002 s. 239-242.

pozostaje na zawsze znakiem ukazującym wielkość miłości Boga względem każdego człowieka.

Zmartwychwstanie i Pięćdziesiątnica to także wydarzenia o charakterze eklezjotwórczym i agapetologicznym. Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa objawiło bowiem nadprzyrodzony charakter Bożej miłości, która jest potężniejsza od śmierci i rodzi do życia wiecznego w Bożej miłości. Dzień Pięćdziesiątnicy jest wydarzeniem eklezjotwórczym o charakterze agapetologicznym. W tym dniu wspólnota eklezjalna otrzymała bowiem obiecane Pocieszyciela, Ducha Miłości. Wypełnienie przez Chrystusa obietnicy, danej apostołom, świadczy o Jego miłości do wspólnoty, której załączkiem byli apostołowie. Odtąd Paraklet jest stale obecny w życiu Kościoła; rodzi do życia w miłości, umacnia *agape* wierzących, wspomaga wspólnotę eklezjalną do składania świadectwa miłości, które staje się dla współczesnego świata znakiem Bożej miłości¹⁴.

II. AGAPETOLOGICZNE URZECZYWISTNIANIE SIĘ KOŚCIOŁA

Życie Jezusa z Nazaretu zaowocowało powstaniem agapetologicznej wspólnoty eklezjalnej – miłość objawiona w Synu Bożym przybrała kształt eklezjalny. *Agape*, która dała początek Kościołowi, nieustannie przyczynia się do jego wzrostu, szczególnie jest to wyraźne wówczas, gdy Bożą miłością żyją wyznawcy Chrystusa¹⁵ Źródło dynamizmu istnienia i życia Kościoła tkwi w perychorezie teandrycznej *agape*¹⁶ To właśnie miłość stanowi podstawową zasadę tworzenia wspólnoty eklezjalnej oraz jest dla niej najwyższą wartością.

Dzięki łasce Ducha Świętego apostołowie stali się nosicielami i świadkami Bożej miłości. Głównym przesłaniem ich orędzia jest Boża *agape*, mająca swój początek w samym Bogu, objawiona w Jezusie Chrystusie i realizująca się nieustannie w Kościele. We wspólnocie eklezjalnej miłość nieustannie się rodzi, umacnia, pogłębia, rozwija i jest przekazywana. Zarówno poszczególni wierni, jak i cała wspólnota eklezjalna, uczestniczą w tej samej Bożej miłości. Kościół, obdarzony przez Boga miłością, przekazuje ją człowiekowi poprzez to, że rodzi do miłości, umacnia i podtrzymuje miłość poszczegól-

¹⁴ Zob. J a n P a w e ł II. *Ecclesia in Europa*. Watykan 2003 nr 82.

¹⁵ Zob. R u s e c k i, M a s t e j. *Eklezjotwórczy wymiar modlitwy* s. 122-125.

¹⁶ Zob. K a u c h a. *Miłość za miłość* s. 257.

nych wiernych oraz zapewnia wspólnocie jedność w miłości. Wierzący żyją miłością wspólnoty, zaś wspólnota ubogaćca jest ich miłością. Zarówno cała wspólnota eklezjalna, jak również poszczególni wierni uczestniczą w procesie przyjmowania miłości i jej przekazywania. Tym samym miłość dynamizuje życie Kościoła, a Kościół jawi się jako znak Bożej miłości dla świata – żyjąc miłością wciela *agape* w świat, historię, w indywidualne osoby i całe społeczności¹⁷

Zgodnie z zapowiedzią Chrystusa charakterystyczną cechą wspólnoty eklezjalnej ma być miłość Boga i bliźniego: „po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali” (J 13, 35). Miłość chrześcijańska powinna się przejawiać w życiu osobistym, rodzinnym, małżeńskim, sąsiedzkim, zawodowym, parafialnym, narodowym. Miłość pełna wrażliwości, życzliwości, poświęcenia, oddania winna być skierowana do wszystkich ludzi, w tym także do nieprzyjaciół¹⁸. Mająca swe źródło w Bogu bezinteresowna miłość jest cechą wyróżniającą wspólnotę eklezjalną spośród innych ludzkich wspólnot. W całości kształcie życia codziennego konkretne czyny miłości dostrzegalne są w zestawieniu z brakiem miłości, nienawiścią, obojętnością, grzechem.

Miłość chrześcijańska buduje Kościół. W wymiarze wertykalnym – miłość Boga do człowieka nieustannie uświęca i odradza wspólnotę eklezjalną; zaś miłość człowieka do Boga przyczynia się do wzrostu i agapetologicznego spełnienia się Eklezji. W wymiarze horyzontalnym – wzajemna miłość międzyludzka, jak również miłość chrześcijan do świata, przyczynia się do wzrostu cywilizacji miłości¹⁹. Nie chodzi tu tylko o miłość humanitarną, altruistyczną, ale o egzystencjalną *agape*, życiową postawę wyływającą z wiary w Jezusa Chrystusa.

Miłość rozlana jest w sercach wierzących przez Ducha Świętego (por. Rz 5, 5)²⁰. Bóg, wzywając człowieka do miłości, równocześnie uzdalnia go do miłości. Siłę do codziennej miłości chrześcijanin czerpie z modlitwy, słu-

¹⁷ Por. B. M o n d i n. *La Chiesa primizia del Regno. Trattato di ecclesiologia. Corso di teologia sistematica*. T. 7. Bologna 1989 s. 245-256; t e n ż e. *La Chiesa sacramento d'amore. Trattato di ecclesiologia. Nuovo corso di teologia dogmatica*. T. 4. Bologna 1993.

¹⁸ Zob. M. R u s e c k i. *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny? W: Wiarygodność Kościoła wobec przemian w Polsce. Quo vadis Ecclesia Polonorum?* Red. M. Rusecki. Pelplin-Lublin 1994 s. 152.

¹⁹ Zob. S. D i a n i c h. *La Chiesa mistero di comunione*. Torino 1975.

²⁰ Zob. J. S. G a j e k. *Duch Święty źródłem miłości chrześcijańskiej. W: Miłość w postawie ludzkiej* s. 91-103.

chania słowa Bożego, życia sakramentalnego, a szczególnie z Eucharystii, która, będąc najcenniejszym darem zbawczej miłości Boga, jest nieustannie sakramentem miłości. W Eucharystii uobecniana jest nieskończona miłość Boża, która włącza wierzących we wspólnotę życia z Bogiem – inkorporuje ich w Chrystusa i w Kościół²¹. We wspólnocie sprawującej Eucharystię ucieleśnia się Kościół powszechny połączony Bożą miłością.

Kościół, będąc wspólnotą miłości, dopełnia dzieła Jezusa Chrystusa w świecie i oczekuje Jego powtórnego przyjścia. Będąc eschatologicznym znakiem przyszłych wydarzeń, Kościół swoje istnienie przeżywa w miłości, która implikuje ciągłą gotowość na spotkanie z Panem – oczekuje Jego przyjścia w chwale. Paruzja oznaczać będzie dla Kościoła dopełnienie Jego dzieła miłości przez ostateczne spełnienie się w Bogu-Miłości.

Dla wierzących w Jezusa Chrystusa już ziemskie życie jest antycypacją w życiu wiecznym, które będzie przeżywaniem osobowej pełni w Bożej *agape*²². Wierzący w Chrystusa z nadzieją oczekują pełni zbawienia, które nastąpi w momencie ostatecznego przyjścia Pana. I chociaż nadzieja odnosi się do dóbr przyszłych, to przecież już tu na ziemi rozpoczyna się dzieło zbawienia: „w nadziei bowiem już jesteśmy zbawieni” (Rz 8, 24). Miłość, którą żyje społeczność eklezjalna, sięga eschatycznego kresu widzenia Boga oraz ma swój wymiar pielgrzymi – wypełnia każdy etap doczesnego życia człowieka jako drogi do ostatecznego celu, do domu Ojca. Miłość chrześcijańska nie jest jednakże ucieczką od świata, wręcz przeciwnie – ma ona tę rzeczywistość ziemską przenikać i nasycać obiecaną przyszłością. W nadziei, która wypływa z miłości, chrześcijanin nie zostaje oderwany od ziemi i przeniesiony w iluzoryczną wyobrazeniową rzeczywistość, nie jest wyalienowany z życia, lecz realnie włączony w rzeczywistość historyczną, jest nieustannie w drodze do Ojca²³. Naśladowanie Chrystusa w miłości wyraża się w służbie braciom i w budowaniu jedności z nimi. Miłość chrześcijańska powinna być w pełni bezinteresowna, ofiarna, poszukująca dobra braci, przewyższająca czysto ludzkie motywy i sposoby miłowania. Ma obejmować całe życie chrześcijańskie i ma stanowić treść chrześcijańskiego świadectwa²⁴.

²¹ Zob. K a u c h a. *Miłość za miłość* s. 258.

²² Zob. A. F. D z i u b a. *Eschatologiczny wymiar życia wiary*. „Resovia Sacra” 4:1997 nr 4 s. 105 n.

²³ Zob. M. R u s e c k i. *Teologia nadziei według Jürgena Moltmanna*. W: *Nadzieja w postawie ludzkiej* (Homo meditans. T. 7). Red. W. Słomka. Lublin 1992 s. 50.

²⁴ Zob. M. R u s e c k i. *Miłość jako motyw wiarygodności chrześcijaństwa*. W: *Miłość w postawie ludzkiej* s. 243.

Miłość, udzielona człowiekowi przez Boga, czyni go dzieckiem Bożym i dziedzicem życia wiecznego. Bóg, otaczając człowieka miłością, powołuje go do uczestnictwa w Bożej chwale²⁵ Miłość chrześcijańska jest mocno zakorzeniona w doczesności, wypełnia każdy etap doczesnego życia wierzącego. Jednocześnie jest ona zorientowana ku obiecanej przyszłości, oczekuje wypełnienia i trwania w Eschatonie – „Miłość nigdy nie ustaje” (1 Kor 13, 8)²⁶. W obliczu życia wiecznego człowiek motywowany miłością służy wspólnocie eklezjalnej i przyczynia się do jej wzrostu. Żyjąc miłością „tu i teraz” oczekuje osobowego spełnienia w Pleromie Miłości, gdzie Bóg-Miłość będzie wszystkim we wszystkich.

Chrześcijanin przez praktykę życia przepełnionego miłością, przez chrześcijańską *praxis* oraz przez modlitwę przyczynia się do historycznej transformacji życia doczesnego i bycia w świecie. W ten sposób eschatologia, jako przyszłość obiecana, staje się eschatologią historyczną, a historia zdobywa eschatologiczny wymiar²⁷ Przyczynia się to także do pełnej realizacji Królestwa Bożego, a tym samym do finalnego spełnienia się Kościoła przez miłość.

III. AGAPETOLOGICZNA WIARYGODNOŚĆ KOŚCIOŁA

Z tego, co już zostało powiedziane, jasno wynika, że miłość eklezjalna ma charakter zarówno doczesny, jak i nadprzyrodzony, dlatego w pełni może być rozpoznana tylko dzięki wierze²⁸ Wprawdzie konkretne czyny miłości chrześcijańskiej są powszechnie dostrzegalne, jednak właściwy ich sens i motywy stają się zrozumiałe dopiero w łączności z Osobą Jezusa Chrystusa. Miłość eklezjalna ma swoje źródło w miłości Bożej; z Boga bierze ona swój początek, dzięki łasce Bożej wzrasta, rozwija się i jest dostrzegalna w świecie, w Bogu znajduje także swe najpełniejsze usensownienie (uzasadnienie), do Boga prowadzi i w Nim wypełnia się ostatecznie.

Miłość chrześcijańska zajmuje ważne miejsce w uwiarygodnianiu Kościoła²⁹ Agapetologiczny znak wiarygodności Kościoła ma analogiczną struk-

²⁵ Zob. W. Ł y d k a. *Miłość na wzór Ojca niebieskiego*. W: *Miłość w postawie ludzkiej* s. 62-63.

²⁶ K. R o m a n i u k. *Największa jest miłość*. Częstochowa 1995 s. 85-87.

²⁷ Zob. R u s e c k i. *Teologia nadziei* s. 56.

²⁸ Zob. von B a l t h a s a r. *Wiarygodna jest tylko miłość* s. 61.

²⁹ Zob. R u s e c k i. *Miłość jako motyw wiarygodności chrześcijaństwa* s. 229-247; por.

ture jak sam Kościół: naturalną i nadprzyrodzoną, historyczną i ponadhistoryczną, widzialną i niewidzialną³⁰ Właściwe i pełne odczytanie znaku agapetologicznego wiąże się z dostrzeżeniem elementu widzialnego oraz z poznaniem jego nadprzyrodzonej treści. Trzeba przy tym pamiętać, że znaki wiarygodności Kościoła nie pochodzą z rzeczywistości pozaeklezyjalnej, ale są ściśle związane z istnieniem i działaniem Kościoła, a znak agapetologiczny wiąże się ściśle z innymi znakami wiarygodności, np. znakiem jedności Kościoła, świętości, prakseologicznym, martyrologicznym³¹.

W rozpoznaniu agapetologicznego znaku wiarygodności Kościoła istotną rolę pełni intelekt, chociaż w jego pełnym odczytaniu uczestniczą także wola, uczucia i inne pokłady ludzkiej osobowości. Rozpoznanie na drodze intelektualnego rozumowania wiąże się z próbą wyjaśnienia natury i źródła miłości w Kościele³². Dostrzegając zewnątrz przejawy miłości w Kościele, np. bezinteresowne dzielenie się z potrzebującymi, modlitwa za nieprzyjaciół i prześladowców, przebaczenie winowajcom, ofiarne i bezinteresowne poświęcenie się dla innych, należy dotrzeć do ich źródła, którym jest Boża *agape*. We właściwym odczytaniu znaku miłości może także pomóc porównanie Kościoła z innymi społecznościami. Choć takie porównanie ma charakter czysto naturalny, to pomaga ono zauważyć oryginalność i niepowtarzalność miłości głoszonej i wcielanej w życie przez Kościół.

Kościół jest wiarygodny, jeśli świadom swego Boskiego pochodzenia manifestuje swój ścisły związek z trynitarną miłością Ojca, Syna i Ducha Świętego, wierny Bożej miłości żyje miłością wobec świata, stanowiąc przedłużenie Bożej *agape* wobec ludzkości. Kościół staje się czytelnym znakiem Bożej miłości wówczas, gdy żyjąc miłością, jest wrażliwy na ludzką krzywdę i nędzę (tak duchową jak i materialną), staje po stronie pokrzywdzonych i cierpiących, śpiesząc im z konkretną pomocą. Wiarygodność Kościoła realizuje się zatem przez naznaczone poświęceniem i ofiarą świadectwo miłości w parafiach, rodzinach oraz w życiu poszczególnych wiernych. Jan Paweł II podkreśla, że „świadectwo miłości winno wyjść poza granice koś-

K. K a u c h a. *Agapetologiczny argument*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 31-35.

³⁰ Zob. R u s e c k i. *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?* s. 147-148.

³¹ M. R u s e c k i, K. K a u c h a, A. P i e t r z a k. *Znaki wiarygodności Kościoła*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 1381-1393.

³² K. K a u c h a. *Znak agapetologiczny*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 1385.

cielnej wspólnoty, by dotrzeć do każdego człowieka [...]”³³ – jako „wspólnota miłości”³⁴.

Kościół jawi się jako społeczność osób żyjąca miłością. Dzieje się tak dzięki wierze, modlitwie i sprawowanym przez Kościół sakramentom, które wyrażają miłość Chrystusa do człowieka i przyczyniają się do jego uświęcenia. Aktualizująca się w liturgii miłość chrześcijańska przyczynia się do budowania wspólnoty eklezjalnej i jednoczenia wszystkich w Chrystusie jako Głowie. Dla wiarygodności Kościoła istotne jest to, czy modlitwa, liturgia i życie sakramentalne wpływają na codzienne życie chrześcijan. Kościół jest czytelnym i wiarygodnym znakiem Chrystusowej miłości wtedy, gdy modląc się, sprawując liturgię staje się coraz bardziej wrażliwy na człowieka i ogarnia go swoją miłością. Udział w liturgii powinien się łączyć z solidarnością i miłością braterską, z podjęciem służby „na wzór Syna Człowieczego, który nie przyszedł, aby Mu służyli, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mt 20, 28). Zakorzenione w liturgii i osobistej modlitwie życie chrześcijańskie ma się realizować zarówno na płaszczyźnie nadprzyrodzonej, jak i doczesnej. Chrześcijanin nie może zamykać oczu na rzeczywistość zła, bólu, niesprawiedliwości w świecie, ale powinien kontestować niesprawiedliwy status współczesnego społeczeństwa. Ta kontestacja ma stać się punktem wyjścia dla twórczej inwencji³⁵ Solidaryzując się z tymi, którzy żyją w sytuacji beznadziei, chrześcijanie powinni podejmować działania mające na celu wyzwolenie człowieka z doczesnych warunków nie-ludzkiego życia i przywrócenie mu nadziei poprzez ogarnięcie go miłością.

Agapetologiczna wiarygodność Kościoła stanowi w pewnym sensie weryfikację doktryny w praktyce. Tego typu uzasadnienie wiarygodności Kościoła jest ważne i istotne dla współczesnego człowieka. Podobnie jak misję Jezusa uwiarygodniała Jego postawa wobec ludzi, tak też posłannictwo Kościoła uwiarygodnia się poprzez czyny miłości: „wiara, jeśli nie byłaby połączona z uczynkami, martwa jest sama w sobie” (Jk 2, 17). Odczytanie agapetologicznego znaku wiarygodności Kościoła prowadzi do dwóch wniosków o charakterze egzystencjalnym. Po pierwsze: można żyć Ewangelią na co dzień – mimo trudności i przeciwności realizacja proponowanego przez Jezusa agapetologicznego stylu życia, w tym także miłości nieprzyjaciół czy prze-

³³ J a n P a w e ł II. *Ecclesia in Europa* nr 85.

³⁴ B e n e d y k t XVI. Encyklika *Deus Caritas est* nr 19-39.

³⁵ Zob. M. R u s e c k i. *Sperancyjny argument*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 1130.

baczenia winowajcom, jest możliwa; po drugie: pozostawione przez Jezusa środki do realizacji celu, jakim jest życie w braterskiej wspólnotcie miłości, są skuteczne i wystarczające, co pokazuje heroiczna miłość tylu świętych³⁶.

Ponieważ miłość chrześcijańska ma charakter znakowy, dlatego istnieje potrzeba dostrzeżenia eklezjalnych znaków miłości oraz ich właściwego rozpoznania. Miłość wyraża się w słowach, znakach, symbolach i gestach, które są wyrazem autentycznego życia religijnego. Poświęcenie dla innych, bezinteresowna opieka nad chorym, zaangażowanie w wolontariat itp. to nie tylko przejawy aktywności czysto ludzkiej czy gesty humanitarnej pomocy, gdyż ich ostatecznym motywem i źródłem jest miłość chrześcijanina do Chrystusa. Człowiek, który spotyka się z chrześcijańską miłością, winien poprzez te zewnętrzne fenomeny dostrzec motywy tego typu działań, co ostatecznie prowadzi do Osoby Jezusa Chrystusa, który jest wzorem i pełnią miłości³⁷

Zdaniem K. Kauchy siła motywacyjna znaku agapetologicznego jest proporcjonalna do stopnia wcielenia miłości w codzienne życie Kościoła we wszystkich możliwych obszarach³⁸. Skuteczność motywacyjna miłości eklezjalnej jest uwarunkowana zaangażowaniem osób składających świadectwo, jak również otwartością i dobrą wolą tych, do których dociera eklezjalne świadectwo miłości. Należy także podkreślić, że pełne odczytanie znaku agapetologicznego możliwe jest przy udziale Bożej łaski. W kontekście tego, co już powiedziano, oczywiste jest, że wiarygodne świadectwo miłości chrześcijańskiej może być składane tylko w łączności z Kościołem. Eklezjalność świadectwa miłości stanowi ważne kryterium jego autentyczności.

Na koniec należy jeszcze dopowiedzieć, że siła znaku agapetologicznego może słabnąć, gdy wierzący w Chrystusa nie odpowiadają na Jego wezwanie do miłości i nie żyją miłością na co dzień. Agapetologiczny znak wiarygodności Kościoła staje się nieczytelny, gdy w życie chrześcijan wkrada się nienawiść, zawiść, egoizm, czyli grzech, który niszczy miłość. W takim wypadku wiarygodność Kościoła jest osłabiana przez grzeszność ludzi Kościoła, jednak Kościół nadal żyje miłością daną mu przez Boga i tym samym pozostaje wiarygodny.

³⁶ Zob. H. U. von B a l t h a s a r. *Świadectwo i wiarygodność*. „Communio” 9:1989 nr 6 s. 107-114.

³⁷ Por. R u s e c k i. *Argumentacja prakseologiczna* s. 124; t e n ż e. *Wiarygodność chrześcijaństwa*. T. 1. *Z teorii teologii fundamentalnej* s. 94.

³⁸ Zob. *Znak agapetologiczny* s. 1386.

*

Kościół jest nie tylko instytucją pochodzącą od Jezusa Chrystusa, ale i rzeczywistością interpersonalną, Bosko-ludzką, która ucieleśnia się w swoich członkach poprzez wieki, aż do skończenia świata. Ta społeczność eklezjalna w wymiarze historycznym ciągle się staje, rodzi na nowo, wzrasta, dojrzewa, jest dynamiczna, a nie statyczna. W procesie tym istotne miejsce zajmuje miłość. Miłość Jezusa przyczynia się do powstawania nowotestamentalnej wspólnoty eklezjalnej. Miłość – obok innych elementów eklezjotwórczych, takich jak wiara, modlitwa, nadzieja, życie sakramentalne, świadectwo itd. – odgrywa istotną rolę w procesie permanentnej eklezjogenezy. Miłość zajmuje także ważne miejsce w uwiarygodnianiu Kościoła. W agapetologicznej wiarygodności Kościoła istotne jest odwołanie się do jego Boskiej genezy oraz permanentnego urzeczywistniania się w historii przez miłość. Bez miłości Bożej nie powstałby i nie istniałby przez wieki Kościół Chrystusowy. Kościół-Agape jest wiarygodny, jeśli żyjąc Bożą miłością urzeczywistnia ją wobec świata.

BIBLIOGRAFIA

- A l f a r o J.: Chrześcijańska nadzieja i wyzwolenie człowieka. Tł. P. Leszan. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1975.
- B a r t n i k Cz. S.: Kościół Jezusa Chrystusa. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1982.
- B a r t n i k Cz. S.: Osobowy byt Kościoła. W: Kościół w świetle Biblii. Red. J. Szlaga. Lublin: TN KUL 1984 s. 163-175.
- B e n e d y k t XVI: Encyklika *Deus Caritas est*. Watykan 2005.
- D e R u d d e r J.-P.: Rola słowa w przekazywaniu objawienia. „Concilium” 4:1968 nr 1-10 s. 324-329.
- D i a n i c h S.: La Chiesa mistero di comunione. Torino: Marietti 1975.
- D o l a T.: Teologia misteriów życia Jezusa. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego 2002.
- D z i u b a A. F.: Eschatologiczny wymiar życia wiary. „Resovia Sacra” 4:1997 nr 4 s. 85-121.
- F e u i l l e t A., G r e l o t P.: Słowo Boże. W: Słownik teologii biblijnej. Red. X. Léon-Dufour. Poznań: Pallottinum 1990 s. 876-883.

- G a j e k J. S.:** Duch Święty źródłem miłości chrześcijańskiej. W: *Miłość w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 8)*. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1993 s. 91-103.
- G u i l l e t J.:** Jezus w wierze pierwszych uczniów. Tł. M. Krzeptowska. Kraków: Wydawnictwo WAM 2000.
- J a n P a w e ł II:** *Ecclesia de Eucharistia*. Watykan 2003.
- J a n P a w e ł II:** *Ecclesia in Europa*. Watykan 2003.
- J a n P a w e ł II:** „Mane nobiscum” Domine. Watykan 2004.
- J a s i ń s k i A. S.:** „Nikt nie ma większej miłości” (J 15, 13). Jezus Chrystus źródłem miłości. W: *Miłość w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 8)*. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1993 s. 65-90.
- K a u c h a K.:** Agapetologiczny argument. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 31-35.
- K a u c h a K.:** Miłość za miłość. Wiarygodność chrześcijaństwa według Battisty Mondina. Lublin: RW KUL 2000.
- K a u c h a K.:** Znak agapetologiczny. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 1384-1386.
- Ł y d k a W.:** Miłość na wzór Ojca niebieskiego. W: *Miłość w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 8)*. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1993 s. 51-64.
- M a s t e j J.:** Od objawienia do wiary. Personalistyczna koncepcja aktu wiary chrześcijańskiej. Lublin: RW KUL 2001.
- M a s t e j J.:** Permanentna eklezjogeneza eucharystyczna w świetle encykliki Jana Pawła II „*Ecclesia de Eucharistia*” RT 52:2005 z. 9 s. 97-114.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna.** Wybrane zagadnienia z eklezjologii. W: *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996*. Red. J. Królikowski. Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów 2000 s. 197-236.
- M o n d i n B.:** *La Chiesa primizia del Regno. Trattato di ecclesiologia. Corso di teologia sistematica. T. 7*. Bologna: Edizioni Dehoniane 1989.
- M o n d i n B.:** *La Chiesa sacramento d’amore. Trattato di ecclesiologia. Nuovo corso di teologia dogmatica. T. 4*. Bologna: Edizioni Studio Domenicano 1993.
- N a g ó r n y J.:** Życie nadzieją w świetle Pisma świętego. W: *Nadzieja w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 7)*. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 95-109.
- Prefacja o Jezusie Chrystusie, Królu wszechświata.** W: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*. Poznań: Pallottinum 1986 s. 66*
- R o m a n i u k K.:** *Największa jest miłość*. Częstochowa: Biblioteka „Niedzieli” 1995.
- R u s e c k i M.:** Argumentacja prakseologiczna w teologii fundamentalnej. RTK 34:1987 z. 2 s. 111-139.
- R u s e c k i M.:** *Cud w chrześcijaństwie*. Lublin: TN KUL 1996.
- R u s e c k i M.:** *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny? W: Wiarygodność Kościoła wobec przemian w Polsce. Quo vadis Ecclesia Polonorum?* Red. M. Rusecki. Pelplin–Lublin: Bernardinum 1994 s. 143-156.

- R u s e c k i M.: Eklezjotwórczy charakter Eucharystii. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 361-365.
- R u s e c k i M.: *Funkcje cudu*. Sandomierz–Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne Sandomierz 1997.
- R u s e c k i M.: Kim jest Kościół? W: *Problemy współczesnego Kościoła*. Red. M. Rusecki. Lublin: RW KUL 1997 s. 101-106.
- R u s e c k i M.: Krzyż w wydarzeniach paschalnych. Aspekt teologicznofundamentalny. W: *Diligis Me? Pasce*. T. 2. Red. S. Czerwik, M. Mierzwa, R. Majkowska. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne Sandomierz 2000 s. 511-527.
- R u s e c k i M.: Miłość jako motyw wiarygodności chrześcijaństwa. W: *Miłość w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 8)*. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1993 s. 229-247.
- R u s e c k i M.: Speryjny argument. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 1126-1132.
- R u s e c k i M.: Teologia nadziei według Jürgena Moltmanna. W: *Nadzieja w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 7)*. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 41-67.
- R u s e c k i M.: *Wiarygodność chrześcijaństwa. T. 1: Z teorii teologii fundamentalnej*. Lublin TN KUL 1994.
- R u s e c k i M., K a u c h a K., P i e t r z a k A.: Znaki wiarygodności Kościoła. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 1381-1393.
- R u s e c k i M., M a s t e j J.: Eklezjotwórczy wymiar modlitwy w świetle *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W: *Homo orans*. Red. J. Misiurek, J. Poławski. Lublin: RW KUL 2000 s. 115-133.
- S e w e r y n i a k H.: *Świadectwo i sens. Teologia fundamentalna*. Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2001.
- S z o j d a H. D.: Miłość Boga do człowieka w historii zbawienia. W: *Miłość w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 8)*. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1993 s. 35-49.
- T o m c z a k R.: Cuda Jezusa. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 289-293.
- V o n B a l t h a s a r H. U.: Świadectwo i wiarygodność. „*Communio*” 9:1989 nr 6 s. 107-114.
- V o n B a l t h a s a r H. U.: *Wiarygodna jest tylko miłość*. Tł. E. Piotrowski. Kraków: Wydawnictwo WAM 1997.

ECCLESIOGENIC DIMENSION OF LOVE

S u m m a r y

The Church is a personal reality, which permanently starts to exist anew, develops and grows. Love takes an important place in the permanent ecclesio genesis. Divine love that is the principle of intra-Trinitarian life, is at the beginning of the Church; this is why ecclesiology talks about the agapetological Trinity-centrism in the origin of the Church. Because of Divine love the Church is born and owing to that love it becomes real in history. Love is given to the Church by God, but also it is given as a task to do. Living with love every day the Church puts into effect its salutary mission; it becomes a credible sign of salvation in the world and it awaits its fulfillment at the end of all time in God, who is Love.

The aim of the article is to show the connection between love and the Church's origin, development, existence and ultimate fulfillment. Love (Greek: *agape*, Latin: *caritas*) is understood here as a person's unselfish giving himself to another person. The author answers the question: in what meaning does Christian love have an ecclesio genic character in the very origin of the Church, in its becoming real in history, and in its fulfillment in Eschaton.

Love occupies an important place in making the Church credible. In the Church's agapetological credibility reference to its Divine origin and its permanent becoming real in history through love is important. Without God's love Christ's Church would not be established and it would not last through the ages. The Church-Agape is credible if, living with God's love, it makes it real in the world.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Kościół, agape, eklezjogeneza, wiarygodność.

Key words: Church, agape, ecclesio genesis, credibility.